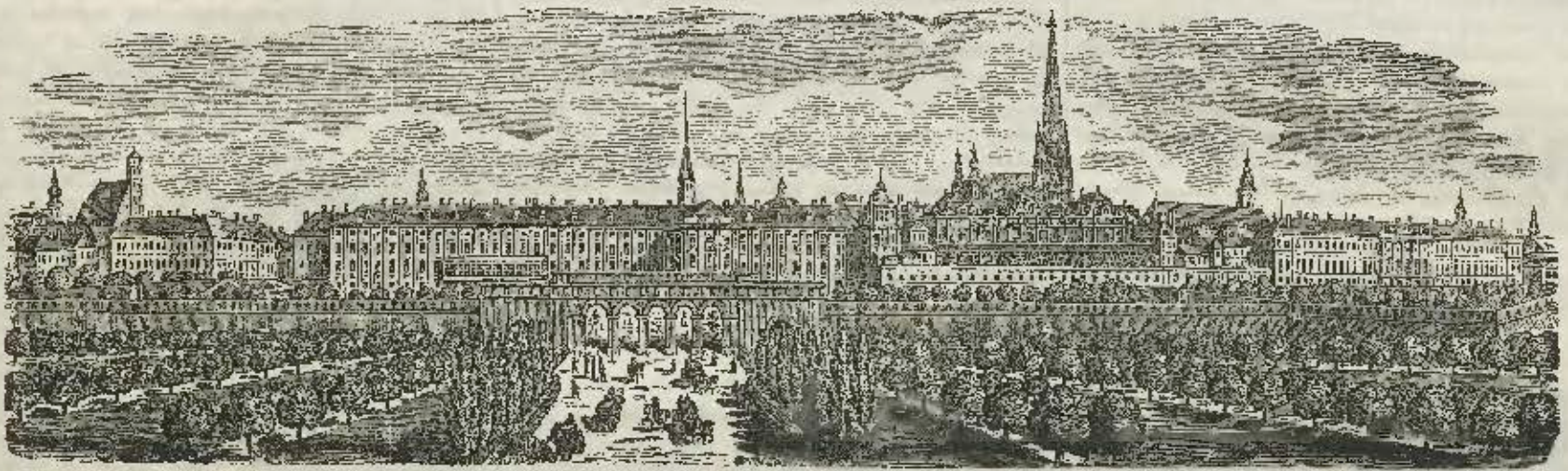

Գարաթւիսիւսիւս Լուրեր

ԹԻԻ 23

6 ՅՈՒՆԻՍԻ (25 ՄԱՅԻՍԻ)

1853

ԲՈՒԱՆԿԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՐԱՆ. Գրադարանի գործին նշանակուած պաշտօնական հրատարակումը:

ԳԱՂՂԻԱ. Երկու լուսաւոր զանգեղանի տեղութեան աւ ծառայի մէջ եղան ինքնակրօնական վրաց գրադար: Արեւելիք ժողովոյն խառնակութիւնները:

ԱՆԿՆԱ. Խաղաղութան խառնակութիւններ: Մարտիկներ: ԿԵՐԱՄԱՆԱ. Հիշատակայի հետ լուսնակայն ընթացք: ՀԵՆՈՒՆԵՏԻԱ. Կաղաքացիներ առ տեղութեան նկատմամբ բռնած ընթացքը:

ԲԱՆԳԻՍ. Գաղափարաւոր իշխանին կարգուհիլիլ խորհրդ-գործոցին կը ծանուցուի:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՅԵՐՈՒԹԻՒՆ. Ուսուցիչի հետ եղած խնդիր-ները: Եւ տեղութեան զինուորական գործութիւնը:

ՄԱՆԲԱՆԻՐՔ:

ՈՒՍՈՒՄԵԱԿԱՆԲ. ԱՅԵՆՈՒՆ ԱԷԳ. Արդ Մարտ-ի տեղան. Թ:

ԱՌԱՐԱՆ

ԱՌԱՐԱՆ. ՅՈՒՆԻՍԻ 7

ԱՌԱՐԱՆԻ լրագիրն ամօրոյ 2ին իր պաշտօնական մասին մէջ հետեւեալ լուրը կու տայ: Բնագրաւորաց վեհապալա խառնակութիւնը իշխանաւորութեան տեղին, կայսր-մէ իբրեւ բոլոր կայսերական տան գլխին, հաւանա-թիւն առաւ որ իր օրին լեւորայ իշխանը կամ Կրօնական գործը Մարտի 2ին խնդիրէն Վնային հետ, որն որ հանգուցեալ Բոֆսի արքիեպիսկոս եւ Մարտի 2ին Կորովելա արքիեպիսկոսի գործարքն է, պատճառի: Առ խնդրուածքն օրինակին եւ իր մեր ալ համար կըլաւ ու լեւորայ իշխանին ալ տեղի սկսիլ եւ աւարտութեամբ ընդունուեցաւ: Կը տեղանը որ առ կայսին պատճառաւ չէ ինչ միայն երկու տիրող ընտանիքները, այլ նաեւ իրենց ժողովուրդն ալ շատ ուրախացան:

ԳԱՂՂԻԱ

ԱՌԱՐԱՆԻ լուսաւորութիւնն ու Օսմանեան տեղու-թեան մէջ կըլաւ խնդրոյ վրայ Մայիսի 28ին հե-տեւեալը կը գրէ: Կառավարութիւնը Կառավարութեան Մայիսի 20ին զրուած շատ լուր առաւ: Կաղաքացի, Կնքողայի ու Պրուչի գետակներն եւ Կաղաքացի գործակատարն իրարու հետ միտքանե-ցան խնդրոց մէջը գտնելու փորձ մ'ընելու: Համար, բայց նոյն փորձը հետեւեալ իմն մը չունեցաւ, ինչաւ որ Կնքողայի իշխանը Բունաց եկեղեցւոյն ապահո-վութեան համար պահանջած երաշխաւորութեան վրայ միշտ հաստատուն կը կենար: Ամէն կողմ լուր կը պարտէր թէ նոյն գետակներ միտքը գրած ըլլայ Մայիսի 21ին իրիկունը Կոստանդնուպոլսէն ելլելու: Իրիկ լուր մ'ալ իմացաւ, որ Մեքիքով Մայիսի 22ին գէպ ի Օսմանա ծամիւց կըլաւ ըլլայ: Որչափ որ առ լուրը կը լսնէր նէ ալ, այսու ամենայնիւ խիստ զգուշաւ: Կնքողայի հաւատալ որ Ռուսաստանի ու Բարձրագոյն Կրօն մէջ գետակներ հազարգու-թիւնը կորկէն իշխանութիւններ ծագին: Եւ որ իրեն երաշխաւոր ունենէր մէկ կողմանէ Պատար-

գի դահլէին իմաստութիւնն ու նոյնին քիւ մը յա-նալ Կարգայի ամէն տրքունեաց տուած ապահո-վութիւնները, մէկալ կողմանէ ալ ազգաց իրա-ւունքը, որն որ նախընթաց դարերով մը հաստա-տեալ, հապա միտակ խնդրեալ շորհոմներուն չղկունիլը իրեն: պատահալով բանալու պատճառ կամ պատահալով գէպը (casus belli) չ'ընդունիր:

— Փաղի հետեւեալ հաստատու կը գրէ, զորն որ Մայիսի 28ին պաշտօնական լրագիրն ալ առնելով ընկելով Կարգայի լրագիրները մեծակշիւ յագում մը կը համարին ու կը հրատարակին: Ըստ պաղ-պիական ու ասոր իմքները, որոնք Կարգայի գարե-րէ վեր Արեւելք Հռոմեականաց վրայ բանեցուցած պաշտպանութիւնը չեն ծանցար եւ նոյնը Պատաս-տանի հիմնը հիմնուց եկեղեցւոյն օգտին համար պա-հանջած պաշտպանութեանը կը նմանցնեն: Մայիսի առ կարծիքը մարտ ընթանալ մը կամ Կնքողայի դափնեւոր շիփով իմքնէ յառաջ կու գայ, որն որ բանջու տեղ չունի: 1802ին Կարգայի ար-շտանքն ետեւ կըլաւ հաշտութեան գաղտնիքը կերպով կը հաստատուած որոշումները Կարգայի իմագաւորաց միտակ իրաւունք կու տային: Կրօնա-ղեմի սրբութեանը ու Կրօնելիքի զանազան կողմերը լրագրուածէն փոխել քահանաներու ձեռքն եղող լա-րագրական շէնքերու վրայ պաշտպանութիւնը ը-նելու: Արդ բոլոր աշխարհք գիտէ թէ Օսմանեան տեղութեան մէջ լրագրուած է փոխել անուան առկ միտակ ստորագրաները կ'իմացուին: Անուն է նէ, Կարգայի պաշտպանութեան պաշտպանութիւնը բուն տեղակալներուն վրայ չէր աւարտուիր, եւ իմք գործադրութեան մէջ քանի մը հեղ հռոմեական կրօնն ունեցող Օսմանեան տեղութեան հրատարակաց վրայ ալ տարածուած էր ինչ, անիկա միտակ բառ տեղեւոյ եւ ըստ պատկարացի փոփոխական գործա-ծա իմքն մըն էր, չէ թէ առհասարակ ու զայնիւ-քով անուան իրաւունք: Կարգայի կողմանէ Կոս-տանդնուպոլսէն եղող գետակներուն եղած ամենէն հին հրամաններն ալ միշտ գտնուր դաւաղացած են, որ առ գաղտնիութիւնն էրքէր իրենց տըքնէ հետեւեալներն: Տարակցա լուր, որ նոյն Կոստանդնու-քի մարգրութեան սգտին պատճառաւ կրօնային արաշա-նական կերպով նաեւ ոյն Հռոմեականաց բարոյնը համար մէջ մտնել, որոնք բարձրագոյն Կրօն հպա-տակ ու բուն տեղացի էին Օսմանեան տեղութեան մէջ, ու նոյնքը խիստ նուաղ բաղմունքին մը կը կողմնայնեն: Բայց յիշեալ գետակներուն բուն օրինաւոր պաշտպանութիւնը քանի մը հարիւր տը-խարհական քահանաներու եւ կրօնաւորներու վրայ կը ձգուէր, որոնք ըստ մեծի մասին իրաւայի ու սպանիացի էին եւ իրենց հաղեւոր գլխիւ, որն որ էապէս մտադրութեան արժանի է, Հռոմ կը նստէր: Իմքներն պատարանն օրս ալ մի եւ նոյն փնտի մէջ են: Իսկ ասոր հակառակ Ռուսի պահանջած Բու-նաց եկեղեցւոյն վրայ պաշտպանութեան իրաւունք է, այսինքն իմաստակար իմքն անանկ հասարակու-թեան մը վրայ, որն որ Օսմանեան վեհապետին 12

միլիոն հարստաներն կը լուրկանայ: Կանգնող ոչ առաւանակաւ, եւ ճշ գործակաւորութեան կարելի է առ երկու իրենց սկզբներ, նպատակին ու իրողան կայսրութեան մէջ իրարմէ պրոչափ տարբեր պաշա-պանութիւններն իրարու նմանցնել:

— Մայիսի 28ին կէս պաշտօնական մասին մէջ կը գրէ թէ կայսրն ու կայսրուհին Սեն Գլուի պա-լատն իրենց բուն կայսերանիստ դարպասն օրին:

— Մայիսի 28ին Օրէնդիլի ժողովքը գործու-ցաւ: Սահմանադրութեան 86 ու 87երորդ յո-դուածները, զորոնք հասարակապետութիւն գրուած աստեւ առժամանակաւ կառավարութիւնը քննա-ծէր ու ինչպէս նախընթաց թուով ծանուցիւք, նոյ-նեքը նորէն ուրալ ընելու համար առաջարկութիւն կըլաւ էր, Օրէնդիլի ժողովքին վերջի գաղափարն-ցը մէջ միտքերան ընդունուեցան: Բայց նոյն յո-դուածները, զորոնք մեր նախընթաց թուին մէջ գրած ենք, հետեւեալ ձեռի փոխելով, Զեք. 22. Կայսեր անձին կամ կենացը գէժ եղած սպանու-թեան փորձը (attentat) հայրապետութեան հա-մար սահմանուած պատժով պիտի պատժուի: Կայ-սերական ընտանեաց կենացը գէժ եղած սպանու-թեան փորձը մահուամբ պիտի պատժուի: Կայսե-րական ընտանեաց անդամներուն անձին գէժ եղած սպանութեան փորձն աղէկ պահանջալ սուղ պատ-րելով պիտի պատժուի: Կայսեր անձին գէժ ունի մէկ հրապարակաւոր նախադրութիւն 5 ամսուան միջեւ 5 տարւան բանտարկելու իմքով: 500 միլիւն 10,000 փրանքի առկայութիւն պիտի պատժուի: Եւսի կատ' յանդուորը կրնայ բողոքով կամ ըստ մասին իրեն բանաւորութեան ժամանակին տեւածին չափ 42երորդ յոդուածին մէջ յիշուած իրաւաց պա-տաւարտուիլ: Նոյն ժամանակն ուն օրէն պիտի հա-շուէ, որ օրն որ յանդուորը պատժուր կը սկսի: Կայ-սերական ընտանեաց անդամներուն գէժ եղած ա-մէն մէկ նախաւորքը մէկ ամսուան միջեւ 3 տա-րւան բանտարկելութեամբ: 100 միլիւն 5000 փր-անգանքով պիտի պատժուի: Զեք. 23. Եւսի կատ' իմքութեան, կամ կառավարութիւնը կամ գրուած գահի յաջորդութիւնը փոխելու եւ կամ քաղաքա-ցիները կայսերական իշխանութեան գէժ գէնքի գլխուելու համար կըլաւ փորձերն ստիպականաւ ուն մը արտաւորութեան պատժուի: Պր-ոյի ժողովքին գահեւելը ժողովքը գոյնէն յա-նալ ծառ մը խոսեցաւ, որուն մէջ գլխաւորաւոր շորհալալ կըլաւ պաշտօնակիրներուն իր փախուկ պաշտօնին գործադրութեան մէջ անոնց իր վրայ ցուցուցած ներողամտութեանց համար: Ժողովու-րէան առջին գրաւ թէ ինչպիսի ուրախութեամբ պիտի է սր տեղան այն անհամար գործերը, յո-րոնք նոյն ժողովքն առ բացուէլէն միջեւ գործիլը դուրս տարաւ: Գահեւելը ամէն սրինաց առաջար-կութիւնները մէկիկ մէկիկ համարն ու ցուցուց որ Օրէնդիլի ժողովքն եղած 82 կարգադրութիւն ընդունուած է տեղութեան խորհրդոյ առաւանդ: Կանանկի իրեն, մեծակշիւ բան մը մէջ քննու-

